

Statens Byggeforskningsinstitut
DANISH BUILDING RESEARCH INSTITUTE

Inge Mette Kirkeby
Georg Gottschalk

26. juli 2005

Byggeudvalgenes vurdering af proces og resultat ved
ny- og ombygning af 24 skoler og fritidsinstitutioner i
Københavns Kommune

Forord

Københavns Kommune har omkring 80 folkeskoler og mere end 100 fritidsinstitutioner. Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen (UUF), står for vedligeholdelse, modernisering og udbygning af disse skoler og institutioner. UUF står også for nybyggeri af skoler og institutioner.

Ved større anlægsarbejder i form af gennemgribende ombygninger, og kapacitetsudvidelser nedsættes der et byggeudvalg med repræsentanter for UUF og den pågældende skole/institution og bestyrelse. For til stadighed at kvalificere sit arbejde har UUF ønsket større indsigt i, hvordan dette samarbejde mellem forvaltning og byggeudvalg forløber, og i begyndelsen af 2004 tog UUF i Københavns Kommune initiativ til foretage en erfaringsopsamling vedrørende større byggesager på skoleområdet.

Erfaringsopsamlingen er tilrettelagt i samarbejde mellem UUF og Statens Byggeforskningsinstitut (SBI), og der er udsendt spørgeskemaer til 24 byggeudvalg på skoler / fritidsordninger, hvor der har været større byggearbejder i gang, som er afsluttet inden for de seneste år.

Fra UUF deltog kontorchef Christian Sonne, Lars Schou Pedersen, Dorte Raaschou, Lene Jørgensen (alle Anlægsafdelingen), Ida Kampmann (Udviklings- og planlægningsafdelingen), Anders Asbjørn Jensen (Driftsafdelingen) samt Lene Winther Thygesen (Ledelsessekretariat).

Fra SBI varetog seniorforsker Inge Mette Kirkeby og seniorforsker Georg Gottschalk arbejdet.

UUF forestod den digitale opsætning, afprøvning og endelige udsendelse af spørgeskemaet, hvorefter resultaterne blev behandlet og analyseret på SBI.

Resultater og analyser præsenteres i denne arbejdsrapport. Den henvender sig først og fremmest til UUF og de medarbejdere, der i det daglige arbejder med ud- og ombygning af skolerne i København. Rapporten kan imidlertid også have interesse for andre, der arbejder med skolebyggeri. Derfor bliver rapporten lagt ind på SBI's hjemmeside, hvorfra den kan downloades af interesserede.

Statens Byggeforskningsinstitut
Afdelingen for Sundhed og Komfort
26. juli 2005

Claus Reinhold
Forskningschef

Indholdsfortegnelse

Forord	1
Sammenfatning og anbefalinger	3
Sammenfatning	3
Anbefalinger.....	4
Indledning.....	6
Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	7
Kort om spørgeskemaundersøgelsen	7
Forberedelsesfasen.....	8
Tilfredshed med helhedsplanlægning og projekteringsfasen	9
Tilfredshed med møder og samarbejde	10
Tilfredshed med byggeriets udførelse og aflevering og med det færdige resultat.....	13
Uddybning af byggeudvalgenes vurdering af resultatet.....	15
Gode råd fra deltagere til fremtidige byggeudvalg	16
Vurdering af proces og resultat på fem skoler	17
Bilag: Besvarelsernes repræsentativitet	19

Sammenfatning og anbefalinger

Sammenfatning

Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen (UUF) i Københavns Kommune har ønsket at undersøge, hvordan samarbejdet i 24 nyere større byggesager er forløbet mellem forvaltning og skoler/fritidsinstitutioner – set med byggeudvalgsmedlemmernes øjne. Mere specifikt drejer det sig om byggeudvalgsmedlemmernes vurderinger af procesforløbet, samarbejdet og det færdige resultat.

Undersøgelsen blev udformet i samarbejde med Statens Byggeforskningsinstitut, der også har stået for analyse og bearbejdning af resultaterne. Den bygger dels på en *spørgeskemaundersøgelse*, der blev udarbejdet i samarbejde mellem UUF og SBI og sendt til skole/institutionsrepræsentanter i de 24 byggeudvalg og dels på *opfølgende interview* og *besigtigelse* på fem udvalgte skoler. Endvidere har SBI deltaget i et *seminar* med UUF's Anlægsafdeling, hvor undersøgelsen blev fremlagt og drøftet.

Udvalgsmedlemmerne var fra skolernes ledelser, bestyrelser og personale. 155 medlemmer af byggeudvalgene blev bedt om at deltage i spørgeskemaundersøgelsen. 105 svarede. Det vil sige, at svarprocenten var 68 pct.

Undersøgelsen omfatter de fire faser, der var i sagerne:

- Skolernes egen forberedelse og opstarten
- Helhedsplanlægningen
- Projektering
- Byggeriets gennemførelse og aflevering og det færdige resultat

Herudover var der en række generelle spørgsmål om møderne

Der var meget høj tilfredshed med skolernes egen forberedelse og opstartmøderne, idet 80-90 pct. var tilfredse med skolernes egen forberedelse, formidlingen og plangrundlaget. Fem – ti pct. svarede "ved ikke" og kun fem- ti pct. var utilfredse. Den samme høje grad af tilfredshed gjaldt for spørgsmålene om helhedsplanlægningen fx i spørgsmålene om, hvorvidt projektleder og rådgiver var lydhøre, og om helhedsplanen kunne accepteres. Tilsvarende gjaldt for projekteringsfasen, hvor også 80-90 pct. var tilfredse med bl.a. projektforslaget og projektleders og rådgivers evne til at formidle. Her var der dog et enkelt punkt, hvor tilfredsheden var knap så høj, idet "kun" to tredjedele mente, at der var åbenhed omkring økonomien.

Generelt var der stor tilfredshed med møderne i byggeudvalgene i løbet af processen. På spørgsmålet om byggeudvalgets rolle var klar i hele processen mente dog "kun" omkring ca. to tredjedele, at dette var tilfældet. En del af forklaringen på dette kan måske være de udskiftninger af medlemmer, der skete undervejs. Ikke alle havde således fået gennemgået vejledningen i starten af forløbet. Udskiftningen af medlemmer kan også være en del af forklaringen på nogle af de uenigheder, der opstod undervejs. Fx uenighed om fortolkning af tidligere beslutninger. Lidt over en tredjedel af de uenigheder, der opstod undervejs, drejede sig om fortolkninger af tidligere beslutninger. Halvdelen af de uenigheder, der havde været undervejs, drejede sig om de økonomiske forudsætninger eller prioriteringer.

Der var også pæn tilfredshed med byggeriets udførelse og aflevering, hvor 70-80 pct. var tilfredse, 5-20 pct. svarede ved ikke, og kun fem –ti pct. var ikke tilfredse. Et enkelt punkt skilte sig ud. Ca. halvdelen mente ikke, at der var en tilfredsstillende afhjælpning af fejl og mangler.

Der var stor tilfredshed med det færdige resultat og med de arkitektoniske værdier og skolens egnethed til forskellige slags undervisning. (80 pct. tilfredse, 10 pct. utilfredse) Tilsvarende mente langt de fleste, at undervisningsmulighederne blev forbedret, at belysningen var tilfredsstillende, og at der var sket en passende afvejning af funktionalitet og drift af bygningerne. (ca. 70 pct. tilfredse og 10-20 pct. utilfredse)

På tre områder: - rengøringsvenlighed, akustik og indeklima var ca. halvdelen tilfredse, men forholdsvis mange (25-30 pct.) var også utilfredse med det færdige resultat på disse områder.

På ti af skolerne var der ingen, der var utilfredse med akustikken, og på otte af skolerne var der ingen, der var utilfredse med indeklimaet.

Det sidste spørgsmål i spørgeskemaet lød: "Hvis du skulle give et fremtidigt byggeudvalg et godt råd, så skulle det være?" Svarene, hvor deltagerne således i ultrakort form sammenfatter en del af deres erfaringer omkring det at deltage i et byggeudvalg, kan sammenfattes som, at det er vigtigt at have klarhed om rollefordeling, åbenhed omkring økonomien og om at sørge for at forberede sig godt.

Besøgene på de fem skoler bekræftede i overordnede træk det billede, som spørgeundersøgelsen tegnede. Desuden gav interviewene yderligere indsigt i, hvad der ligger bag nogle af disse vurderinger – og de var med til skabe et mere klart billede af, hvor forvaltningen kan sætte ind for at forbedre samarbejde og færdigt resultat.

Således viste mangellisterne sig at være en kilde til stor irritation på skolerne. Endvidere peges der på de indeklimaproblemer, som spørgeskemaundersøgelsen også viste. Med hensyn til de færdige bygninger var der overvejende stor tilfredshed.

Anbefalinger

Ifølge undersøgelsen var der generelt meget stor tilfredshed med forløbet og det færdige resultat blandt de udspurgte udvalgsmedlemmer og blandt lederne af de fem udvalgte skoler. Der var dog enkelte forhold, det kan anbefales at arbejde videre med henblik på at forbedre samarbejdet yderligere.

Udvalgenes rolle og ansvarsfordelingen mellem byggeudvalgene og UFF

Selv om det ikke var mange, så var der dog en del, der mente, at der her var brug for mere klarhed. Der kan måske gøres mere ud af dette i starten. En del af forklaringen kan måske skyldes, at der skete udskiftninger i udvalgene undervejs, så ikke alle havde fået kendskab nok til roller og ansvarsfordeling, fordi de ikke havde været med i starten.

Uklarhed om trufne beslutninger

En mulig forklaring kan være, at mødeledelsen i nogle tilfælde ikke har præciseret beslutningerne tilstrækkeligt, eller at referaterne ikke var været præcise nok. En anden forklaring kan igen være, at der er sket udskiftninger i udvalgene undervejs. Det vil sige, at det kan være spørgsmål om mødeledelse og referat-skrivning og om at give nye medlemmer en god introduktion, herunder information om tidligere beslutninger.

De økonomiske forudsætninger og prioriteringer

Ca. en tredjedel mente ikke, at der havde været åbenhed om økonomien, og halvdelen af de uenigheder, der var på møderne, drejede sig om de økonomiske forudsætninger og prioriteringer.

På UUF's seminar d. 10. juni 2005 kom det frem i diskussionerne, at der var forskel på projektledernes erfaringer med og håndtering af disse spørgsmål. Der var både gode og dårlige erfaringer mht. åbenhed om økonomien. Det kan anbefales, at UUF tager dette op som et særskilt punkt i en intern diskussion.

Akustik og indeklima

Besvarelsene viser, at omkring en tredjedel var utilfredse med indeklima og akustik. På 8-10 skoler var der dog ingen, der var utilfredse med disse forhold, så utilfredsheden fandtes på de resterende skoler. Med hensyn til indeklima kan nogle klager skyldes, at problemer med at indstille teknisk udstyr, der skal styre ventilationen, endnu ikke var løst, da spørgeskemaerne blev besvaret. Andre klager kan skyldes, at nye bygninger eller bygningspartier er udført med store glasfacader, så rummene opvarmes kraftigt, når solen skinner, uden at der kompenseres tilstrækkeligt for dette – et ikke ukendt problem i nyere byggeri.

Uhensigtsmæssig akustik kan skyldes, at der i de nye eller renoverede skoler er flere åbne rumforløb for at imødekomme ønsker om flere forskellige undervisningsformer. Eller det kan skyldes, at rummene har for få lydabsorbenter. Det anbefales, at der foretages en kortlægning af problemer og hensigtsmæssige løsninger på disse områder.

Afhjælpning af fejl og mangler

Dette var et stort irritationsmoment. Problemer med afhjælpning af fejl og mangler er imidlertid ikke specielt for skoler, ligesom der ikke er tale om et lokalt københavnsk problem. Der er derimod tale om et generelt problem i dansk byggeri. Fejl og mangler er nyligt udpeget som initiativområde for Erhvervs- og Byggestyrelsen for at få byggesektoren til at mindske problemet. Det anbefales, at UUF udover selv at arbejde mere med dette emne i kommende byggesager også følger Erhvervs- og Byggestyrelsens initiativer tæt.

Indledning

Undersøgelsen omhandler samarbejdet mellem Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen (UUF) og byggeudvalg på 24 skoler i Københavns Kommune, hvor ny- og ombygninger har fundet sted inden for de seneste år. Der er set nærmere på byggeudvalgenes vurdering af proces og resultat.

Analysen bygger på en spørgeskemaundersøgelse og på opfølgende interview og besigtigelser på fem udvalgte skoler efter byggesagernes afslutning.

Spørgeskemaet blev udarbejdet i samarbejde mellem UUF og SBI. Det blev sendt til skolernes og skolebestyrelsernes medlemmer af byggeudvalgene og/eller til fritidsinstitutionernes og deres bestyrelser medlemmer af byggeudvalgene.

Første del af spørgeskemaet handlede om, hvordan samarbejdet forløb, og disse spørgsmål var underopdelt, så der blev spurgt til hver af byggeprocessens faser med henblik på at kunne forbedre samarbejdet netop dér, hvor der måtte være behov for det. Faserne var: *Forberedelse, Udarbejdelse af helhedsplan, Projektering samt Udførelse og aflevering.*

Den sidste del af spørgeskemaet handlede om det færdige resultat, om hvordan skolen efter byggesagens afslutning fungerer og om gode råd til fremtidige byggeudvalgsmedlemmer.

Under de fleste spørgsmål var der også indføjet en mulighed for at tilføje en kommentar. Flere af disse fritekstsvare har gjort det muligt at skabe yderligere indsigt i, hvad de enkeltpersoner, der har svaret, begrundede deres svar med.

Analysen af det færdige resultat er suppleret med, at Inge Mette Kirkeby fra SBI har besøgt fem af skolerne, og dels talt med en repræsentant for ledelsen, dels set nogle af de forhold, der er fremhævet som særligt gode eller særligt dårlige i besvarelsene.

Da formålet med erfaringsopsamlingen omkring proces og resultat er at afdække forhold af generel interesse og ikke at evaluere den enkelte byggesag, bringes resultaterne i anonymiseret form.

Rapporten er opbygget, således at første afsnit indeholder analyser af de kvantitative resultater fra spørgeskemaerne. Efterfølgende bringes en *Uddybning af byggeudvalgets vurdering af resultatet*, der er baseret på fritekstsvare i spørgeskemaerne. Under overskriften *Gode fra deltagerne råd til fremtidige byggeudvalg* sammenfattes en række gode råd, som skolernes medlemmer af byggeudvalgene ud fra deres egne erfaringer har anført i spørgeskemaerne.

Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Kort om spørgeskemaundersøgelsen

Undersøgelsen omfattede ombygninger af 24 skoler/institutioner i Københavns Kommune.

155 medlemmer af byggeudvalgene blev bedt om at besvare spørgeskemaet. 105 svarede. Det vil sige, at svarprocenten var 68 pct. I bilaget til dette notat redegøres for nogle forskelle i baggrund blandt dem, der henholdsvis besvarede spørgeskemaet og ikke gjorde det.

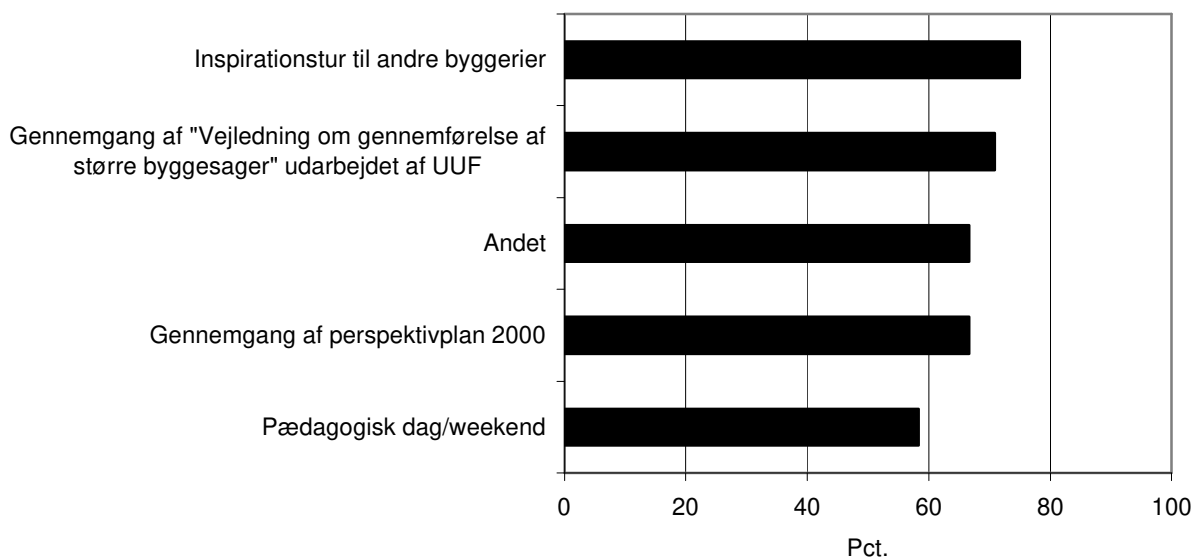
De fleste af spørgsmålene havde lukkede svarmuligheder, man kunne sætte kryds ved. Fx lød et af spørgsmålene: *"Var møderne velforberedte?"* Og her var svarmulighederne: *"Ja"*, *"Overvejende ja"*, *"Nej"*, *"Overvejende nej"* og *"Ved ikke"*. Ved analysen er kategorierne *"Ja"* og *"Overvejende ja"* slået sammen til én kategori. Tilsvarende er kategorierne *"Nej"* og *"Overvejende nej"* slået sammen til én kategori. For hvert spørgsmål er svarene beregnet procentvis, og af hensyn til overskueligheden er resultaterne af beslægtede spørgsmål vist som grafer. Alle resultater er opgjort for alle 24 skoler under ét.

Blandt de 105, som bevarede spørgeskemaet, var det ikke alle, der var med i alle faser af processen, idet der var udskiftninger af medlemmer i nogle af byggeudvalgene i løbet af processen. I den følgende gennemgang af resultaterne for de forskellige faser viser graferne, hvad udvalgsmedlemmerne mente om disse faser. Procenterne er opgjort ud fra hvor mange, der deltog i de enkelte faser.

Forberedelsesfasen

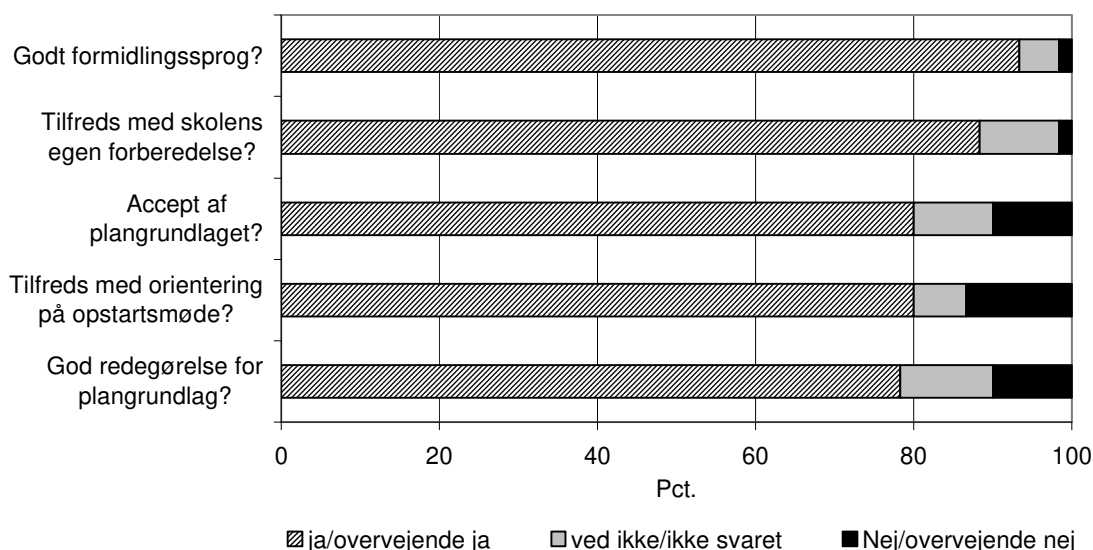
På skolerne blev der brugt flere forskellige forberedelsesmåder, fx inspirationsture til andre byggerier eller gennemgang af vejledningen om gennemførelse af større byggesager.

Andel af skolerne, der brugte de forskellige forberedelsesmåder

Ti skoler brugte alle forberedelsesmåderne. For tre skoler er der ingen oplysninger om forberedelsesmåder. Lidt over halvdelen af byggeudvalgsmedlemmerne havde deltaget i forberedelsesaktiviteter.

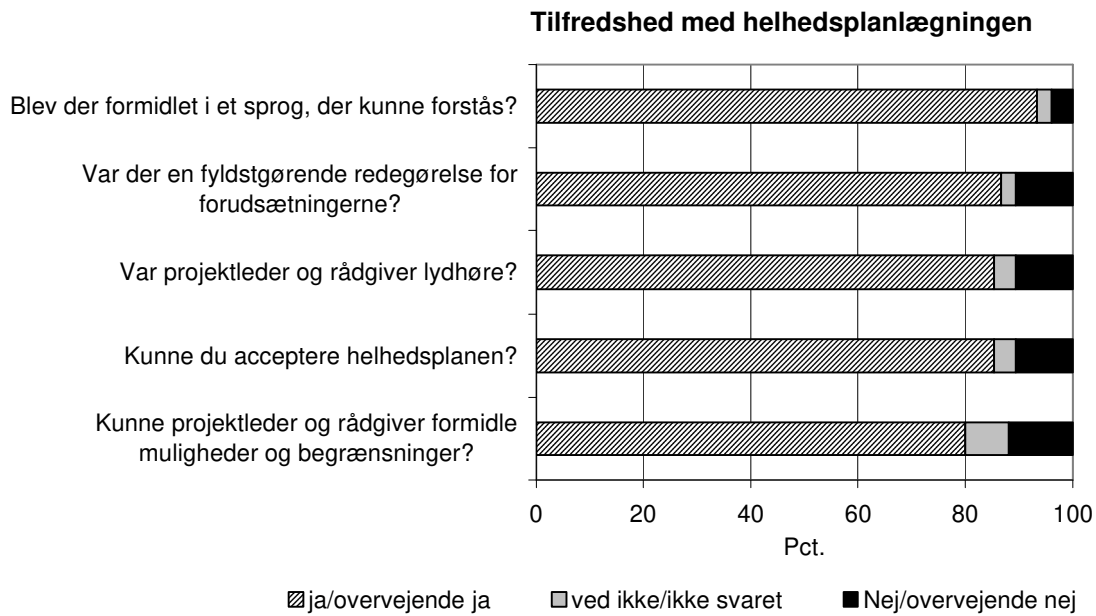
Tilfredshed med forberedelse og orientering i starten

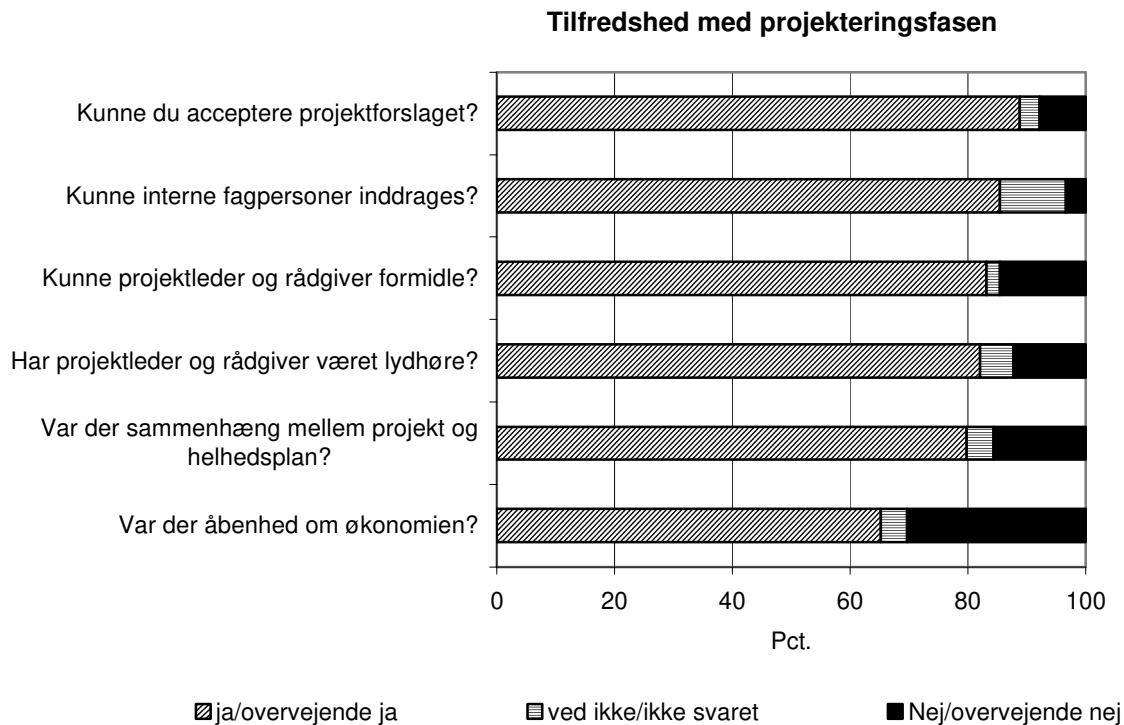
Som det fremgår af ovenstående graf, var de medlemmer, der deltog i forberedelsesfasen, meget tilfredse med forløbet af denne fase.

Tilfredshed med helhedsplanlægning og projekteringsfasen

Der var også en gennemgående høj tilfredshed med helhedsplanlægningen.

Med hensyn til projekteringsfasen var der for næsten alle spørgsmåls vedkommende også gennemgående stor tilfredshed.

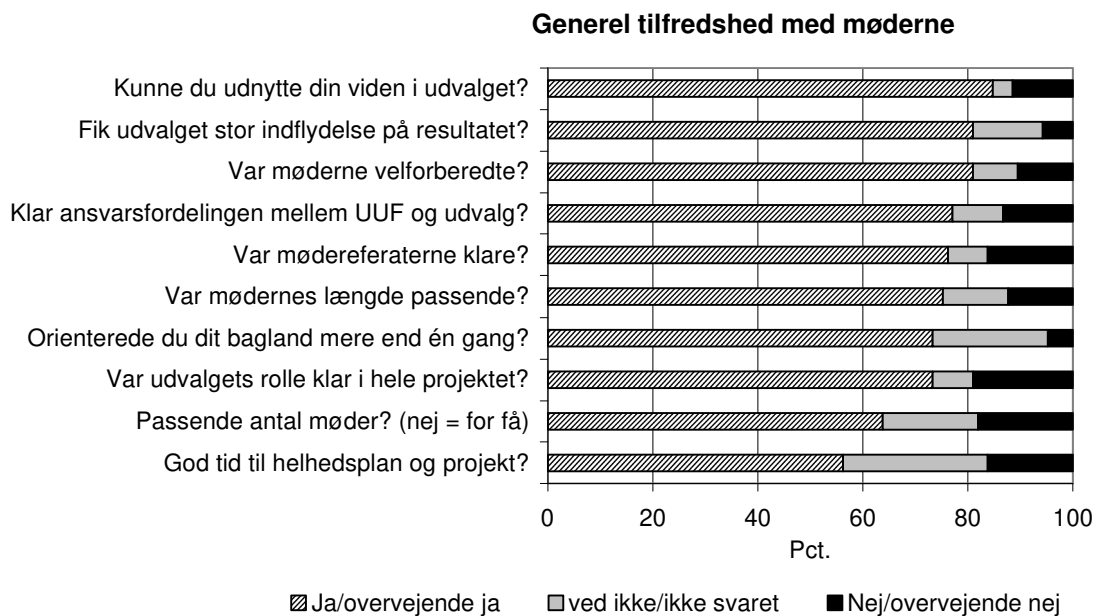

På alle spørgsmål bortset fra økonomien var tilfredsheden på 80 pct. eller mere. "Kun" to tredjedel mente, at der var åbenhed om økonomien. Den lidt lavere tilfredshed med spørgsmålet om åbenhed om økonomien var nogenlunde jævnt fordelt blandt besvarelsene fra de 24 skoler, idet der for næsten alle skolars

vedkommende var delte meninger blandt udvalgsmedlemmerne. Der var kun et par skoler, hvor alle medlemmerne var tilfredse med graden af åbenhed og tilsvarende kun et par skoler, hvor ingen var tilfredse med graden af åbenhed om økonomien. Det vil sige, at spørgsmålet om åbenhed om økonomien er et generelt emne, der kan arbejdes videre med.

Tilfredshed med møder og samarbejde

Udvalgsmedlemmerne fik en række spørgsmål om deres generelle tilfredshed med møderne, om samarbejde og om evt. uenigheder undervejs.

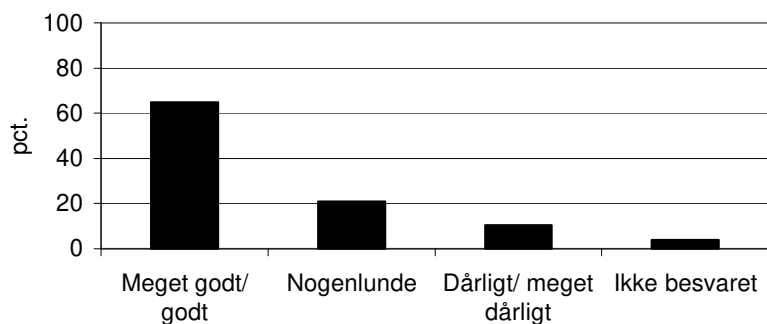

Der var gennemgående stor tilfredshed med møderne. Måske kunne der gøres lidt mere ud af at klargøre ansvarsfordelingen mellem UUF og byggeudvalget og med i det hele taget at klargøre udvalgets rolle. På ti af de 24 skoler var der ingen, der mente, at der var uklarhed om ansvarsfordelingen mellem UUF og udvalget.

Selv om tre fjerdedel af deltagerne var tilfredse med mødereferaternes præcision, kunne der måske også arbejdes lidt mere med dette. På 14 af de 24 skoler var der ingen, der ytrede utilfredshed med mødereferaterne.

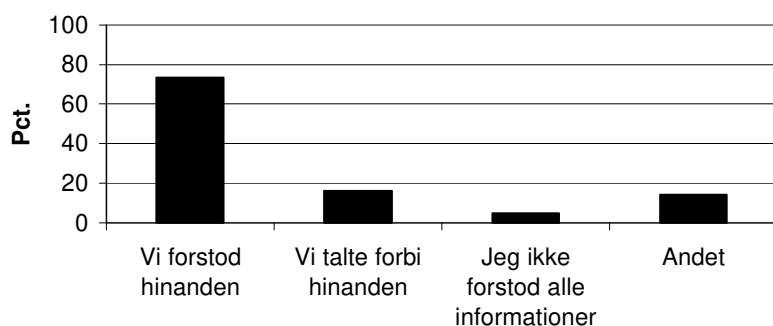
Til de sidste punkter om der var et passende antal møder, og om der var god tid til helhedsplan og projekt, var der en noget lavere tilfredshed. Det skyldtes ikke så meget, at der var flere utilfredse, men mere at der var en større andel, som ikke havde besvaret disse to spørgsmål.

Hvordan var samarbejdet med UUF?

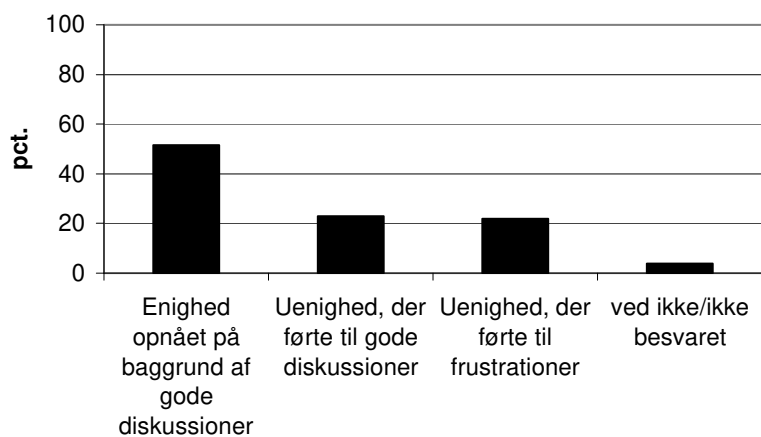
Samarbejdet med UUF fungerede i det store hele godt. Kun ganske få mente, at det fungerede direkte dårligt.

Forståelse af hinanden på møderne

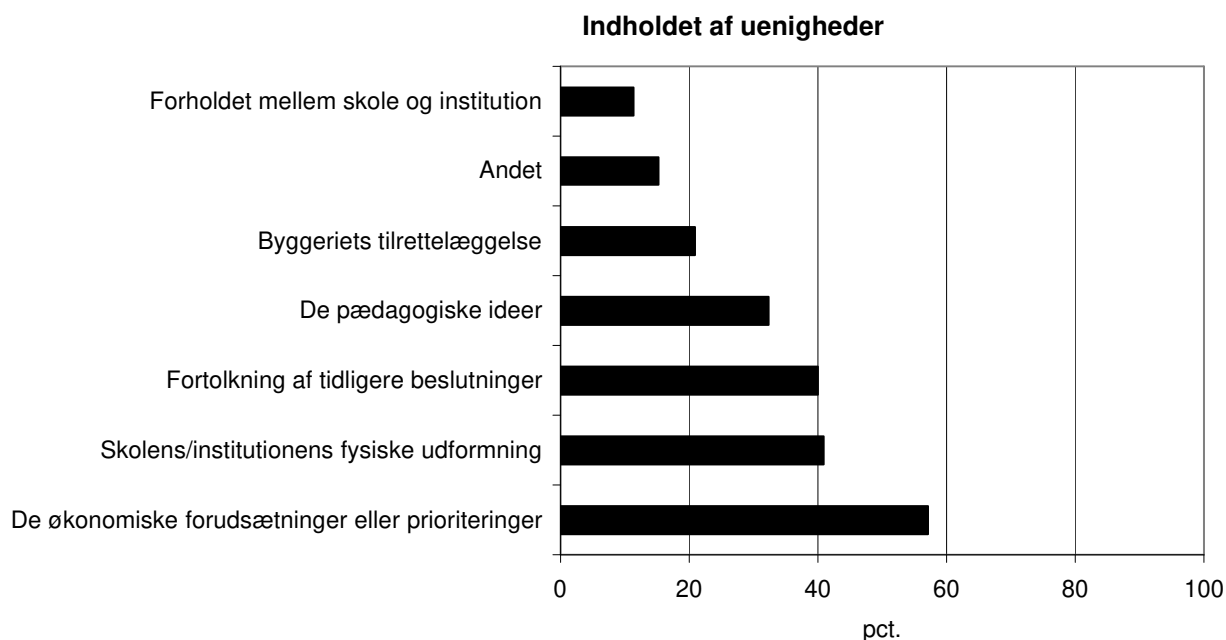
Generelt var der god forståelse mellem mødedeltagerne.

Enighed/uenighed på møderne

Halvdelen mente, at man var nået til enighed gennem gode diskussioner på møderne. En femtedel mente, at man trods uenigheder havde haft gode diskussioner. En anden femtedel mente, at der havde været uenigheder, som havde ført til frustrationer. Det sidste er selvfølgelig noget, man må prøve at undgå.

Uanset om uenighederne førte til gode diskussioner eller til frustrationer, kan det være interessant at se på, hvad uenighederne så drejede sig om. Det fremgår af grafen nedenfor.

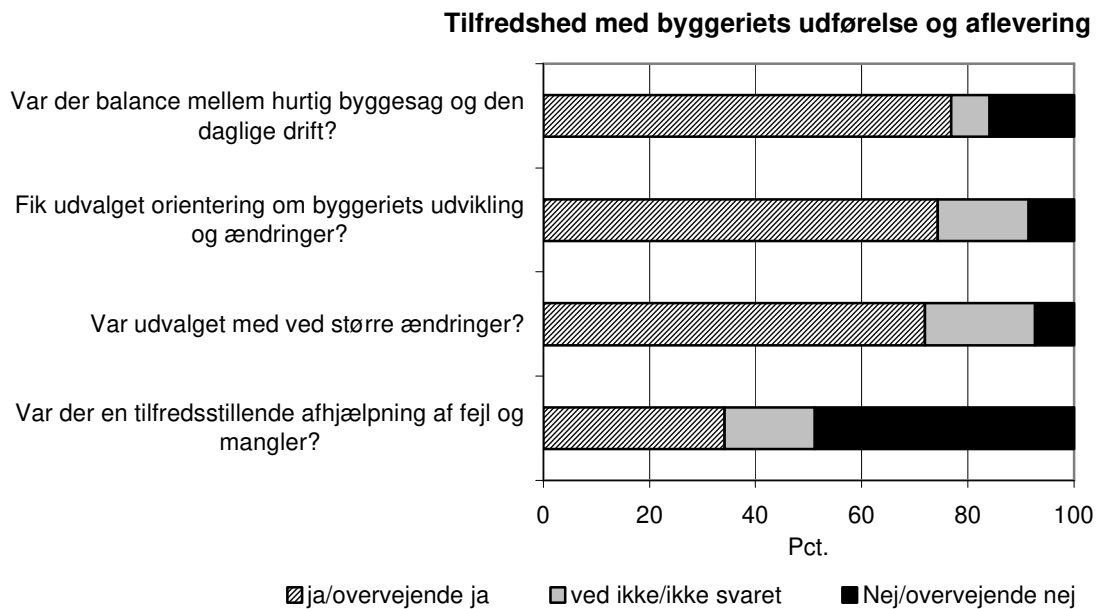

I hvert udvalg kan man være uenig om flere ting. Derfor er summen af uenigheder i ovenstående graf større end 100 pct.

De økonomiske forudsætninger og prioriteringer nævnes af over halvdelen som et emne, der giver anledning til uenighed. Det er et generelt problem, idet der kun er ganske få skoler, hvor ingen af mødedeltagerne nævner dette problem.

Det kan undre, hvorfor så mange nævner, at fortolkning af tidligere beslutninger kan være noget, der er uenighed om, idet der var forholdsvis stor tilfredshed med mødereferaterne. Kun på fire skoler var der slet ingen, der angav, at der havde været uenighed om fortolkning af tidligere beslutninger. Måske kan en del af forklaringen være, at der er sket udskiftninger af nogle af udvalgsmedlemmerne undervejs i processen, og de nye medlemmer har så i nogle tilfælde ikke kendt til eller ikke været enige i nogle af de tidligere beslutninger, som de ikke har været med til at træffe.

Tilfredshed med byggeriets udførelse og aflevering og med det færdige resultat

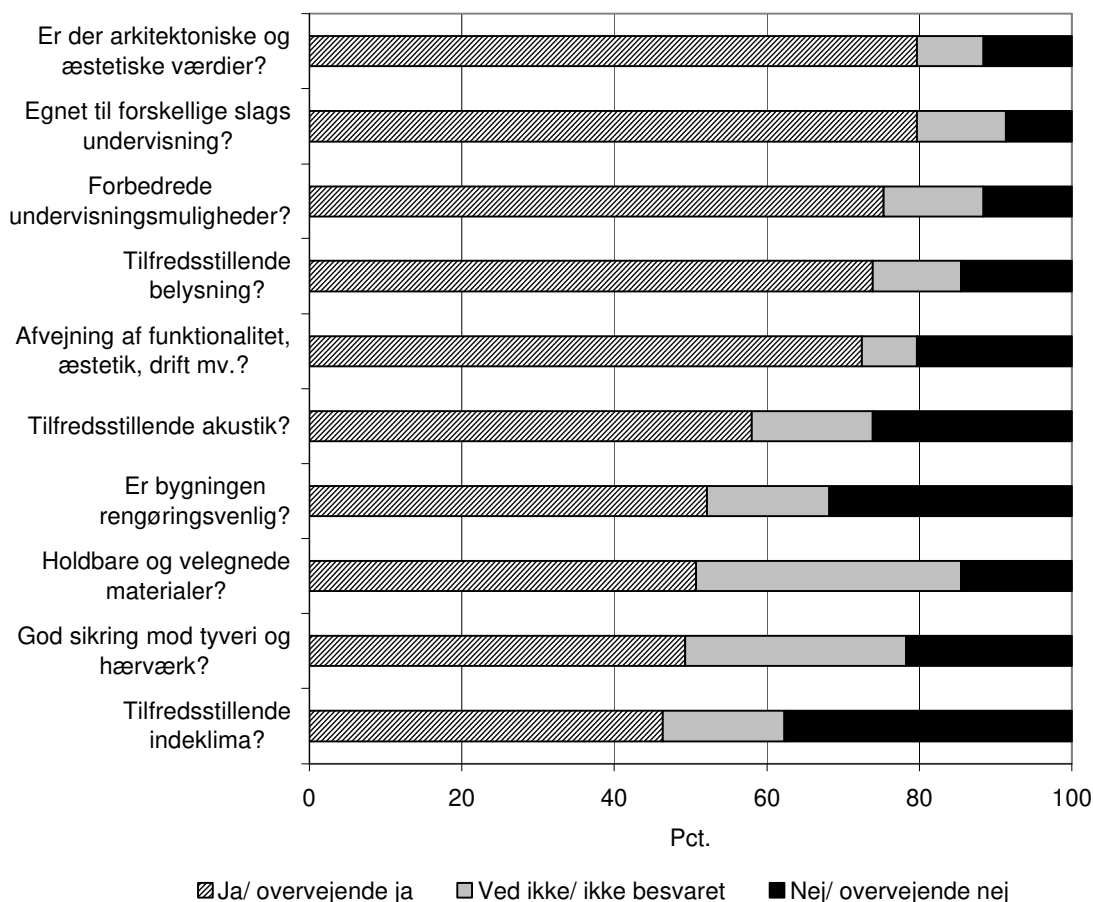

Der var gennemgående en pæn tilfredshed og forholdsvis lille utilfredshed med byggeriets udførelse og aflevering. Kun med hensyn til afhjælpning af fejl og mangler var der temmelig stor utilfredshed. Det er givet et emne, der kan arbejdes mere med. Kun på et par skoler var der ingen, der pegede på dette problem.

Det skal dog påpeges, at problemer med afhjælpning af fejl og mangler ikke er specielt for skoler, ligesom der ikke er tale om et lokalt københavnsk problem. Der er derimod tale om et generelt problem.

Der sættes nu øget fokus på problemet i Danmark, og fejl og mangler er udpeget som initiativområde for Erhvervs- og Byggestyrelsen for at få byggesektoren til at mindske problemet.

Tilfredshed med det færdige resultat

Der var ti spørgsmål om tilfredsheden med det færdige resultat.

Der var stor tilfredshed med de arkitektoniske værdier og skolens egnethed til forskellige slags undervisning. Tilsvarende mente langt de fleste, at undervisningsmulighederne blev forbedret, at belysningen var tilfredsstillende, og at der var sket en passende afvejning af funktionalitet, æstetik og drift af bygningerne.

I spørgsmålene om, hvorvidt de valgte materialer var velegnede og holdbare, og om der var en god sikring mod tyveri og hærværk, var halvdelen tilfredse. Der var ikke så mange utilfredse, men forholdsvis mange havde ikke besvaret disse to spørgsmål.

Tilbage stod tre spørgsmål, hvor ca. halvdelen var tilfredse, men hvor forholdsvis mange (ca. 25 - 35 pct.) var utilfredse med det færdige resultat. Det drejer sig om bygningernes rengøringsvenlighed, akustikken og indeklimaet. På ti skoler var der ingen, som svarede nej eller overvejende nej til, at akustikken var tilfredsstillende. På otte skoler var der ingen, der svarede nej eller overvejende nej til, at indeklimaet var tilfredsstillende.

Uddybning af byggeudvalgenes vurdering af resultatet

Deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen blev bedt om at udpege tre steder/rum/ting, der efter deres mening fungerer særlig godt, og tre steder/rum/ting, der fungerer særlig dårligt. Yderligere blev deltagerne bedt om at angive, hvilke ting ved bygningen, de ville ønske ændret, hvis der var mulighed for det. Lidt over halvdelen af de, der besvarede spørgeskemaerne, svarede på disse spørgsmål.

De kritiske bemærkninger handler for en stor dels vedkommende om materialevalg, akustik og indeklima, hvor tilfredshedsprocenterne også var mindre end for andre forhold jf. grafen over tilfredsheden med det færdige resultat.

Ca. 15 pct. var utilfredse med materialer, jf. graf om det færdige resultat. En skriver: *"Vi har undret os over, at man ikke anvender materialer, der er mere robuste og slidstærke, når man tænker på, hvad bygningerne skal kunne stå model til"*. Det kalder svarpersonen for *"misforstået sparehensyn"*. En anden synes, at der er anvendt møbler, der er af for dårlig kvalitet.

Ca. 15 pct. var utilfredse med belysningen jf. grafen. En skriver: *"Det kunstige lys er mærkeligt at styre/kontrollere, men det kommer vel. Det skal vistnok reguleres. Der mangler mere hyggelys. Men som udgangspunkt er det fint. Dagslyset er meget fint."*

Flere nævner akustikken, hvor ca. 25 pct. var utilfredse – jf. grafen. Det kan skyldes manglende lydabsorbenter – *"Vi har været nødt til at afhjælpe støjproblemer i lokaler, hvor loftsforænkningen er sparet væk"*, eller støj, der skyldes bygningens udformning. Således er der en, der ønsker, at støjproblemet omkring administrationen i skolen kunne blive løst.

Der er en del kommentarer om indeklimaet, hvor knapt 40 pct. havde været utilfredse jf. grafen. Der nævnes blandt andet vinduer, der vender mod syd, måske kombineret med problemer med at få ventilationen til at fungere tilfredsstillende. En skriver: *"Der har været utrolig store vanskeligheder med at få indeklimaet til at fungere efter hensigten."*

Der var meget høj tilfredshed (ca. 80 pct.) og lav utilfredshed (ca. 10 pct.) med bygningernes egnethed til undervisning efter ombygningerne. Flere nævner, at der er indrettet et nyt pædagogisk center, for eksempel nævner en svarperson *"pædagogisk center, placeret centralt i et åbent landskab"*. På en anden skole er der ros til det pædagogiske centers fleksible indretning. *"Det er virkelig lykkedes at lave et multifunktionelt rum, som samtidig er smukt."* Andre nævner nyindrettede faglokaler, for eksempel at et nyt natur/tekniklokale *"er dejligt lyst, æstetisk pænt og funktionelt"*, eller at musiklokaler med øverum fungerer godt. Eller der er tilfredshed med renoverede klasselokaler: *"Alle skolens lokaler burde have denne standard."* Andre fremhæver lærernes forberedelseslokaler eller lærerværelset og lærernes AV-værksted. Et nyt tiltag, der får ros, er, at der på en skole er indrettet en lektiecafé, der er placeret centralt i forhold til IT-afdelingen og med nem adgang til pædagogisk center. Et sted er der tilfredshed med nye gruppe lokaler til fritidshjemmet.

Men tilfredsheden går ikke udelukkende på udformning og indretning af enkelte rum og faciliteter. Under de tre steder/rum/ting, der fungerer godt, finder vi følgende formulering: *"Helheden i indskolingsbygningen, sammenhængen mellem fællesbiblioteket og skolen, indretningen af musiklokaler"*.

For fuldstændighedens skyld bør det nævnes, at der også forekommer kritik at pædagogisk funktionelle forhold, for eksempel ønsker et byggeudvalgsmedlem *"Mere plads, mange rum er for små"*. En anden ønsker, at der var indrettet flere gruppe lokaler.

Gode råd fra deltagere til fremtidige byggeudvalg

Det sidste spørgsmål i skemaet lød: "Hvis du skulle give et fremtidigt byggeudvalg et godt råd, så skulle det være?" Svarene, hvor deltagerne således i ultrakort form sammenfatter en del af deres erfaringer omkring det at deltage i et byggeudvalg, sammenfattes her til: *Rollefordeling og økonomi* samt *Forberedelse*.

Rollefordeling og økonomi

De fleste råd handler om, at det er vigtigt lige fra starten at sørge for, at der på en lang række punkter hersker klarhed – både i betydningen *gøre sig klart selv* og i betydningen *kræve klarhed fra forvaltningen*. For eksempel omkring de forskellige parter kompetencer, herunder byggeudvalgets egen rolle og kompetencer i forhold til beslutningerne. I de samlede besvarelser af disse spørgsmål var det 15-20 pct., som mente, at der ikke var en klar ansvarsfordeling mellem UUF og udvalget, og at udvalgets rolle ikke var klar i hele processen jf. grafen over den generelle tilfredshed med møderne. En skriver: *"Der skal være korte og klare linier omkring beslutningsprocessen, og hvor der er mulighed for indflydelse"*, og en anden råder til, at byggeudvalget får *"klart defineret, hvor kompetenceområderne er"*.

Ikke mindst er der behov for klarhed omkring de rammer, økonomien afstikker: Generelt var det ca. en tredjedel, som mente, der ikke var åbenhed om økonomien jf. grafen over tilfredshed med projektplanlægningen. Og ca. halvdelen angav, at der havde været uenighed om de økonomiske forudsætninger eller prioriteringer jf. grafen over indholdet af uenigheder.

En skriver: *"Vær påpasselig med, at visioner og de faktiske økonomiske muligheder ikke står i misforhold."*

Andre byggeudvalg rådes til at sørge for, at der fra starten skabes klarhed over økonomi, brugernes ønsker og målsætning, fordi *"de til tider flyvske visioner, der opstår under idéfasen fører ofte til skuffelse og frustration, når begrænsningerne begynder at dukke op."* Det fremhæves således, at man skal være realistisk omkring, at ikke alt kan lade sig gøre inden for de givne økonomiske rammer. En anden råder til, at man skal finde ud af, hvornår i planlægningen man har indflydelse, og på hvad – *"første gang kom det bag på mig, at jeg senere hen i forløbet ikke kunne gøre min indflydelse gældende"*. Med dette råd er vi imidlertid på vej over i den sidste kategori, nemlig at deltagere i fremtidige byggeudvalg rådes til hele tiden at være på forkant med det, der sker.

Forberedelse

Ganske mange råd handler om at være velforberedt og gå aktivt med i processen så tidligt som muligt for at påvirke projektet. En deltager skriver, at det gælder om at få større indflydelse allerede i opstartfasen, for *"det er for sent at finde ud af, at der mangler en dør eller to stikkontakter, når byggeriet er færdigt."* Og en anden skriver *"vær realistiske om jeres reelle indflydelse. Husk at alting sker i planlægningsfasen. Det er meget svært at lave om, når byggesagen ruller."*

At deltagerne selv vurderer nødvendigheden af at være velforberedt højt, fremgår også af følgende gode råd. Den pågældende synes, at det kunne være en idé at mødes med byggeudvalg fra andre skoler, der har erfaringer, således at medlemmerne af et nyt byggeudvalg ikke skal gennem de samme vanskeligheder. Som mulighed anføres, at måske kunne man tilføje et nyt byggeudvalg én til to personer – en medarbejder og en leder – fra en anden skole, der har været igennem en proces. Endelig rådes der til, at et nyt byggeudvalg skaffer sig viden om byggesagsbehandling før start. Eventuelt i form af et kursus.

Vurdering af proces og resultat på fem skoler

For at få yderligere indsigt i, hvad der ligger bag nogle af disse positive og negative vurderinger – og således skabe et mere klart billede af, hvor forvaltningen kan sætte ind for at forbedre samarbejde og det færdige resultat – er fem skoler efterfølgende blevet besøgt af Inge Mette Kirkeby, SBI. Under besøget har hun talt med en repræsentant for skolens ledelse samt set nogle af de steder, der i spørgeskemaet var blevet vurderet til at fungere særlig godt eller særlig dårligt.

Indledningsvis blev skolens ledelse bedt om at give en sammenfatning af forløbet i byggesagen, og om at redegøre for, hvad ledelsen mente om det færdige resultat. Redegørelserne bekræftede resultatet af spørgeskemaundersøgelsen. Der er tilfredshed med mange ting, ikke mindst det færdige resultat.

De kritikpunkter, der blev fremhævet under besøgene på de fem skoler, uddybes i det følgende.

Der, hvor skoen først og fremmest trykker, er den langsommelige udbedring af *fejl og mangler*. Det var det punkt, hvor halvdelen af de, der besvarede spørgeskemaet, var utilfredse – jf grafen over tilfredshed med byggeriets udførelse og aflevering. Det er også skolernes oplevelse, at der er *mange* fejl og mangler. Det billede tegner sig på alle de besøgte skoler. Af dem, der har med det at gøre på skolerne, opleves det som en *sej* proces.

For eksempel klager flere over, at der stadig er lange mangellister, selvom det næsten er et år siden, at byggeriet blev afleveret. Desuden synes flere, at det kan tage lang tid, før forskellige former for automatik er indstillet, så det fungerer efter ønske. For eksempel har der et sted været problemer med, at det elektriske lys slukkede af sig selv, når det havde været tændt i syv minutter!

Mangellisterne er således en kilde til stor irritation hos brugerne. Desuden bliver ledelsen på skolerne hurtigt involveret i opfølgningen. *"Kvalitetskontrollen er landet på skolens skuldre"*, sagde en, og han fortsatte: *"Det tager enorme ressourcer og tid. Håndværkere kom og gik uden mønster. De udbedrede det halve og blev så væk i to måneder uden at nogen viste, hvornår de ville komme tilbage"*.

Flere steder gives der udtryk for, at man har savnet tilstrækkeligt tilsyn med byggeriet ikke mindst i de sidste faser.

Der udtrykkes forskellige opfattelser af, hvorledes samarbejdet mellem de forskellige parter er forløbet, og der er både ris og ros til samarbejdet med forvaltning og rådgivere. Det er opfattelsen, at der har været mange spillere på banen, og koordinering er vigtig. Et par gange blev der således efterlyst en bedre koordinering mellem anlæg og drift. For eksempel vedrørende valg af gulvbelægninger, hvor der på en skole var lagt en gulvbelægning, som senere viste sig at være vanskelig at gøre rent.

En ikke ringe del af kritikpunkterne på de fem skoler kan samles under overskriften indeklimaproblemer. Dels tekniske, hvor ventilationsanlæg har været monteret og/eller indstillet forkert, og hvor afhjælpningen har taget lang tid. Endvidere klages der over overophedning ved sydvendte glasfacader, hvor solafskærmningen ikke har fungeret – måske har den været utilstrækkelig, eller den har været af for dårlig kvalitet.

Der klages over, at det tager lang tid at få diverse automatikker til at fungere rigtigt, det gælder både åbning/lukning af vinduer og automatisk lysregulering. Det kan både være forkert montering, forkert software og forkert indstilling.

Der konstateres også en række funktionelle fejl. For eksempel er indgangspartierne i et indskolingshus så små, at børnene må vente i gården, indtil der bliver plads til, at de kan skifte sko.

På de skoler, der blev besøgt, blev der tilkendegivet forståelse for, at det kan være nødvendigt at spare, og at der er begrænsede ressourcer til rådighed. I nogle, men ikke alle tilfælde, var det imidlertid opfattelsen, at budgetterne havde været uigennemsigtige under processen, og at det ville have været lettere at forholde sig til økonomien, hvis den kunne være mere gennemsigtig fra starten.

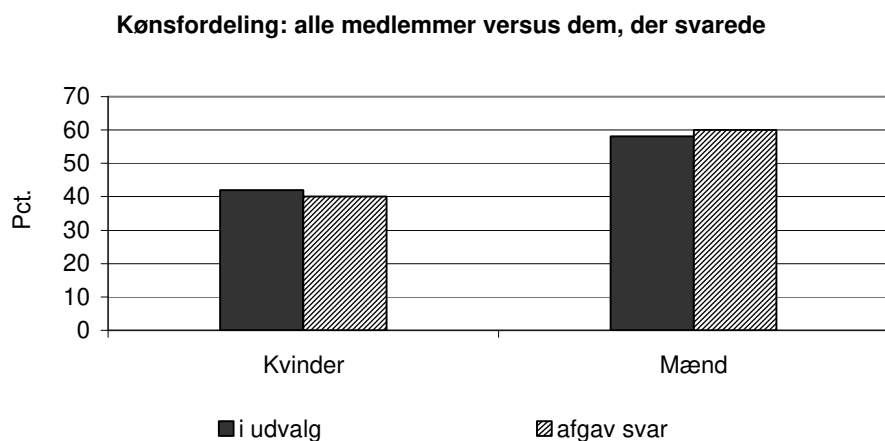
Netop ud fra den betragtning, at der er begrænsede ressourcer, fandt flere, at det er u hensigtsmæssigt at vælge for spinkle løsninger eller sarte materialer eller undlade lydregulerende foranstaltninger – for så senere at måtte gå ind og afhjælpe og udbedre.

Som nævnt blev der under besøgene på de fem skoler lagt vægt på at uddybe ting, der gav anledning til kritik. Imidlertid blev der også givet positive kommentarer til samarbejdet mellem de forskellige parter i byggesagen.

For eksempel siger en skoleleder, at generelt har der været et godt samarbejde mellem skole og forvaltning med god dialog og god brugerinddragelse. Ikke mindst var der pæne ord om det færdige resultat. Således fortæller en skoleleder om, hvor dejligt det er at vise skolen frem til besøgende, og at der netop har været mange ansøgere til to nye stillinger. Da de blev vist rundt på skolen, reagerede de meget begejstrede på skolens fysiske rammer, og mange sagde, at hér ville de gerne arbejde. En anden roser både den nye skoles fleksibilitet og æstetik og siger, at skolen for de 95% vedkommende er meget flot.

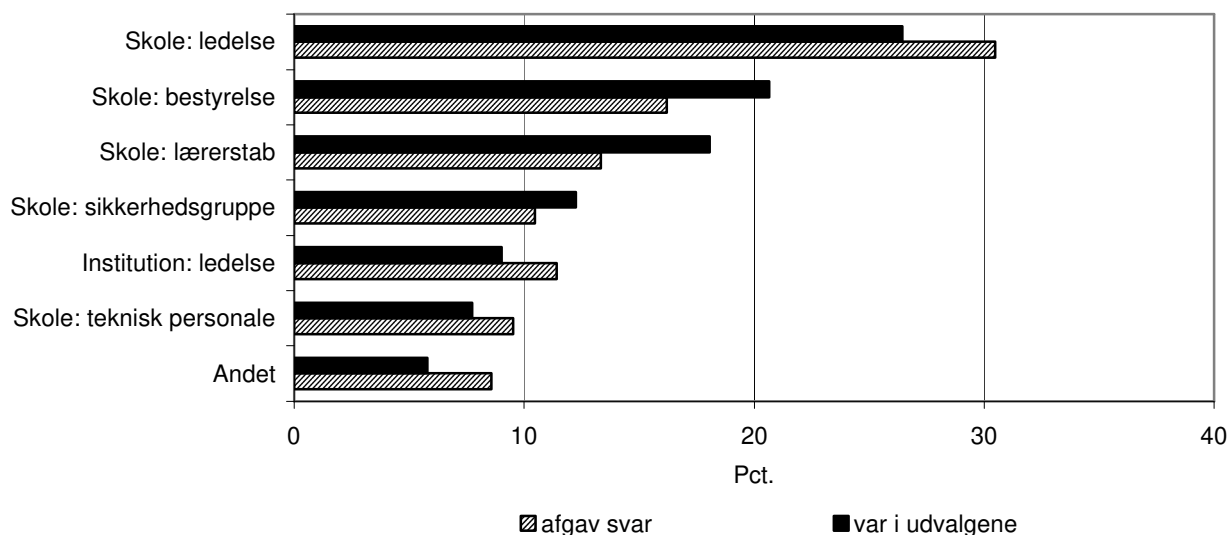
Bilag: Besvarelsernes repræsentativitet

Af de 155 medlemmer af byggeudvalgene var ca. 60 pct. mænd. Det samme gjaldt for de 105 medlemmer, der udfyldte spørgeskemaet:

Det vil sige, at de 105, der besvarede spørgeskemaet med hensyn til kønsfordeling meget godt repræsenterede alle, der havde modtaget spørgeskemaet

Baggrund: alle medlemmer versus dem, der svarede på spørgeskemaet

Som det ses af ovenstående graf var den største gruppe af medlemmer fra skolernes ledelse, den næststørste fra skolernes bestyrelse osv. Blandt dem, der besvarede spørgeskemaerne, var det den samme rangorden. Derfor repræsenterede de, der svarede, meget godt de grupper, der havde modtaget spørgeskemaet.